

VIEWPOINT OF THE 'SPORT DIVER' – AMATEUR UNDERWATER ARCHAEOLOGIST

Bart Schiltz

Kragenhoek 31, B-8300 Knokke-Heist, Belgium

E-mail: Bart.schiltz@scarlet.be

The idea to organise this colloquium originated in the United Kingdom. By using the title 'It's about time' the organisers clearly wanted to point out that it is about time to reflect on how well-meaning laymen, scientists and authorities can be brought closer together. The United Kingdom already introduced wreck legislation many years ago. Numerous speakers expressed their concern regarding the considerable distance between authorities, science and the well-meaning 'amateur'. Practice had shown that over-stringent legislation or excessively strict application of legislation overshot itself in certain cases.

The most appropriate approach to follow has become the subject of much discussion in Flanders. This is a positive evolution. On the occasion of different meetings the idea was put forward that a thorough inventory had to be made first. Indeed a very good idea, but how should this be accomplished? Archives and a database are to be created and valuable sites need to be selected and protected. Right again, but where does one look for such information? And is the person who has access to such information prepared to disclose it just like that? And even more important, who has this information: government services, dredging and salvaging companies, offshore fishermen, sport and/or professional divers, treasure hunters or scientists?

The intentions may be good, but how to meet the objective? How does one arrive at a project that is carried out in a sound manner? An important theme in society today is how to create a workable legal framework and how to apply this framework in an international context. We may with the usual reservations draw inspiration from our neighbouring countries that already have wreck legislation, but allow me to be a bit chauvinistic and to hold up a realisation of our own as an example.

When I located the wreck remains currently known as the Zeebrugge site on 15 September 1990 after three years of searching, there was no wreck legislation at all in Flanders. Belgium was even the only country in Europe that did not yet have a twelve mile zone. The site was situated over three miles off the coast close to a major shipping channel. I then assumed that the East Indiaman Anna Catharina had been found. The first object recovered was a bronze candlestick. A second dive resulted in the recovery of a wine bottle and a number of pins in a copper alloy.

We took these objects to specialists from the museums of Bruges. The pins and candlestick may be much older, but according to Stéphane Vandenberghe the wine bottle dated from the 18th century.

This information supported our assumption that the East Indiaman Anna Catharina, lost simultaneously with 't Vliegend Hart on 3 February 1735, had been found. The next step was the composition of a team to approach the possible recovery in a professional manner and to offer support. A non-profit organisation was founded that comprised two scientists, one lawyer, a professional diver/salvager, two officials, one chemist and two businessmen.

The lawyer was ordered to investigate the legal framework. After a few weeks of study he reached the conclusion that the Edict of Emperor Charles was the only applicable legislation.

He therefore advised to negotiate a contract with the authorities of the Netherlands, which succeeded early 1991.

The recovery of the ship started in spring 1991 after thorough examination of the site. After a couple of weeks it became clear that the wreck remains found did not belong to the Anna Catharina as the remains were over two hundred years older.

It would take too long to discuss in great detail which negotiations were conducted, in which manner the necessary permits were obtained by trial and error, which efforts were made to convince the authorities of the value of maritime heritage and how difficult it eventually appeared to be provided the required financial resources. The fact is that the recovery and conservation were successful, the entire collection has been preserved and the objectives have been met.

The suggestion to follow the example of our British friends and organise an international colloquium in Belgium was made on the occasion of Sail 2002. The MBZ gave the necessary incentives. We agreed the time was right to conduct serious talks on an international level. However, talking alone does not suffice. The desire to realise something has to be present as well. In the mean time four years have passed and there still is no specific wreck legislation. Nevertheless, everything seems to indicate we will succeed this time. The Flemish Heritage Institute got involved. A Maritime Archaeology cell was founded. The driving forces are present. The objective we set ourselves fifteen years ago suddenly seems to be within reach.

On the directions of a fisherman, a fisherman/sport diver/amateur archaeologist discovered a historically valuable site sixteen years ago. At that time the Belgian and Flemish authorities did not realise that offshore waters hold valuable heritage objects. The non-profit organisation VZW Maritieme Archeologie greatly contributed to the awakening of the authorities in this respect. Thanks to the assistance of a professional team and the support of the authorities a major heritage resource has been preserved. At that time there was hardly any legal framework. In addition, the finder was given the opportunity to actively participate in the project. The project was eventually brought to a favourable conclusion. Scientists, authorities and 'amateurs', all were satisfied.

The introduction of wreck legislation may be a positive evolution. The fact that an institute such as the Flemish Heritage Institute takes the helm is applauded. However, a project like this as carried out by VZW Maritieme Archeologie has to remain possible. The finder has to be able to play a significant role and should be entitled to a reasonable share of the profits if the goods found are sold, if only to cover part of the costs. In short, the conclusion is that 'the realisations accomplished by VZW Maritieme Archeologie are in my view a textbook example of how things should be done.'

STANDPUNT VAN DE 'SPORTDUIKER'-AMATEURONDERWATERARCHEOLOOG

Bart Schiltz

Kragenhoek 31, B-8300 Knokke-Heist, België

E-mail: Bart.schiltz@scarlet.be

Het idee rond het houden van dit colloquium vindt zijn oorsprong in het Verenigd Koninkrijk. Met de titel 'It's about time' wilden de organisatoren duidelijk maken dat het stilaan tijd werd dat er werd nagedacht hoe goedbedoelende leken, wetenschappers en overheid dichter bij elkaar konden worden gebracht. Het Verenigd Koninkrijk heeft al vele jaren een wrakkenwet. Verschillende sprekers uitten er hun bezorgdheid over de te grote afstand tussen overheid, wetenschap en de goedbedoelende 'amateur'. De praktijk had geleerd dat een te strenge wetgeving of het te streng toepassen van de wetgeving in bepaalde gevallen zijn doel voorbijschoot.

De jongste tijd is er in Vlaanderen – gelukkig trouwens – heel wat discussie ontstaan over de te volgen aanpak. Ter gelegenheid van verschillende bijeenkomsten werd al gesteld dat eerst een grondige inventarisatie diende te gebeuren. Juist, goed idee, maar hoe doe je zo iets? Er moet een archief komen, een database en de waardevolle sites moeten worden geselecteerd en beschermd. Even juist, maar waar haal je de informatie? Is diegene die over informatie beschikt 'zomaar' bereid die te geven? Vooral, wie heeft die informatie: overheidsdiensten, bagger- en bergingsbedrijven, zeevissers, sport- en/of beroepsduikers, schattenjagers of wetenschappers?

De bedoelingen kunnen goed zijn, maar hoe bereik je het doel? Hoe kom je tot een 'project' dat op een verantwoorde manier wordt uitgevoerd. Belangrijk thema voor vandaag: hoe creëer je een werkbaar wettelijk kader? Hoe pas je dat in in een internationale context? We kunnen met het nodige voorbehoud wel inspiratie opdoen bij de ons omringende landen die al wrakkenwetten hebben, maar laat mij toe een beetje chauvinistisch te zijn en een eigen realisatie als voorbeeld te stellen.

Toen ik op 15 september 1990, na drie jaar 'zoeken' wrakresten lokaliseerde die nu als de 'Zeebrugge site' bekend staan, was er in Vlaanderen van een 'wrakkenwet' geen sprake. België had als enig land in Europa nog niet eens een twaalfmijlszone. De site bevond zich buiten de drie mijl, op de rand van een belangrijke vaargeul. Ik ging er toen van uit dat het VOC schip Anna Catharina was gevonden. Het eerste voorwerp dat werd opgehaald was een bronzen kaarshouder. Een tweede duik leverde een wijnfles en een aantal speldjes in een koperlegering op.

Met deze voorwerpen gingen we naar de Brugse Musea. Speldjes en kandelaar konden veel ouder zijn, maar de wijnfles dateerde volgens Stéphane Vandenberghe uit de achttiende eeuw. Deze gegevens steunden ons in de overtuiging dat het VOC schip de Anna Catharina – op 3 februari 1735 samen met het Vliegend Hert vergaan – was gevonden. De volgende stap was een 'team' samenstellen om de eventuele berging op een professionele manier aan te pakken en te begeleiden. Er werd een vzw opgericht, met daarin twee wetenschappers, een advocaat, een beroepsduiker/berger, twee ambtenaren, een chemicus en twee zakenmensen.

De advocaat kreeg de opdracht om het wettelijk kader te onderzoeken. Na een paar weken onderzoek kwam hij met de conclusie dat het Edict van Keizer Karel de enige vigerende wet was. Het advies luidde derhalve om een contract te onderhandelen met de Nederlandse staat wat begin 1991 lukte.

In het voorjaar 1991 werd na een grondig onderzoek van de site met de berging begonnen. Na een paar weken werd duidelijk dat niet de wrakresten van de Anna Catharina waren gevonden maar wrakresten die meer dan tweehonderd jaar ouder waren.

Het zou veel te lang duren om in detail te gaan vertellen welke onderhandelingen er werden gevoerd, hoe met vallen en opstaan de nodige toestemmingen werden verkregen, welke inspanningen werden gedaan om de overheid bewust te maken van de waarde van het maritiem erfgoed, hoe moeilijk het uiteindelijk bleek om de nodige financiële middelen op tafel te leggen. Feit is dat de berging en de conservering tot een goed einde werden gebracht, dat de collectie in haar geheel bewaard is gebleven en dat de doelstellingen werden bereikt.

De suggestie om in navolging van de Engelse vrienden een internationaal colloquium te organiseren, werd gedaan ter gelegenheid van Sail 2002. De Maatschappij van de Brugse Zeevaartinrichtingen NV (MBZ) gaf hiervoor de nodige impulsen. Wij ook vonden dat het de hoogste tijd was dat er grondig werd gepraat, over de grenzen heen. Praten alleen is echter niet genoeg. Er moet ook een wil zijn om iets te realiseren. Intussen zijn we vier jaar verder, weliswaar nog steeds zonder aangepaste wetgeving, maar alles geeft de indruk dat het deze keer zal lukken. Het Vlaams Instituut voor het Onroerend Erfgoed sprong op de kar. Er werd zowaar een cel Maritieme Archeologie opgericht. De drijvende krachten zijn er. Het doel dat wij ons vijftien jaar geleden stelden ligt plots binnen handbereik.

Op aanwijzen van een visser vond een visser/sportduiker/amateurarcheoloog zestien jaar geleden een historisch waardevolle site. Bij de toenmalige Belgische of Vlaamse overheid was men er zich totaal niet van bewust dat ook de wateren voor de kust een waardevol patrimonium herbergden. Tot die bewustwording heeft de vzw Maritieme Archeologie in elk geval in belangrijke mate bijgedragen. Omringd door een professioneel team en gesteund door de overheid werd een belangrijk stuk erfgoed bewaard. Er bestond toen nauwelijks een wettelijk kader. Bij dat project kreeg de vinder de kans om zelf actief mee te werken. Het project werd tot een goed einde gebracht. Wetenschappers, overheid en 'amateurs': iedereen tevreden.

Als er een wrakkenwet komt, kan dat een goede zaak zijn. Dat een instelling zoals het VIOE het roer in handen neemt, wordt toegejuicht. Een project zoals dit uitgevoerd door de vzw Maritieme Archeologie moet echter mogelijk blijven. De vinder moet een belangrijke rol kunnen spelen en zou bij eventuele verkoop van goederen aanspraak moeten kunnen maken op een billijk deel van de opbrengst. Al was het maar om een stuk van de kosten te dekken. Kort samengevat luidt de conclusie: 'Wat door de vzw Maritieme Archeologie werd gerealiseerd is volgens mij een schoolvoorbeeld van hoe het zou moeten.'